

Ustoz merosidan innovatsion ta'limgacha

ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA

EYIB.UZ jurnali hamkorligida

San'atshunoslik va chizmachilik fanini
o'qitish metodikasida muammo hamda yechimlar

PORTRET ETYUDLARI ISHLASH YUZASIDAN DARSİ ISHLANMASI VA METODİK TAVSIYALAR TAHLILI

Qodirova Donoxon Abdug'ofir qizi

Qo'qon davlat universiteti 3-kurs talabasi

Erkabayeva Odinaxon Elbek qizi

Qo'qonDU 1-kurs magistranti

Annotatsiya: Mazkur maqolada tasviriy san'at ta'limida portret etyudlari ishlashga oid dars ishlanmalari va metodik tavsiyalarning mazmun-mohiyati tahlil qilinadi. Portret etyudlarining o'quvchilarda badiiy tafakkur, kuzatuvchanlik, tasviriy savodxonlik va ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirishdagi ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, darsni tashkil etishning pedagogik asoslari, amaliy mashg'ulotlarning samaradorligi hamda metodik tavsiyalarni takomillashtirish yo'llari ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar: portret, etyud, tasviriy san'at, metodika, dars ishlanmasi, badiiy ta'lim, kuzatuvchanlik, proporsiya, yorug'-soya, kompozitsiya.

Tasviriy san'at ta'limida portret janri alohida o'rin egallaydi. Portret insonning tashqi qiyofasi bilan bir qatorda uning ruhiy holati, xarakteri va individual xususiyatlarini ham aks ettirish imkonini beradi. Shu sababli portret etyudlari ishlash o'quvchilarning tasviriy malakalarini rivojlantirishda muhim amaliy mashg'ulotlardan biri hisoblanadi. Portret etyudi naturadan yoki tasvirdan qarab qisqa muddat davomida bajariladigan ijodiy ish bo'lib, unda modelning asosiy xarakterli jihatlari, proporsiyalari va yorug'-soya munosabatlari ifodalanadi. Ushbu mashg'ulotlar o'quvchilarning badiiy kuzatuvchanligini rivojlantirish bilan birga, ularda tasviriy san'at qonuniyatlarini amaliy qo'llash ko'nikmalarini shakllantiradi.

Portret etyudlari ishlash jarayoni o'quvchilarning estetik va ijodiy rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Ushbu mashg'ulotlar davomida o'quvchilar inson anatomiyasi, yuz tuzilishi, proporsiyalar hamda yorug'-soya qonuniyatlarini amaliy ravishda o'zlashtiradilar.

Portret etyudlari:

- kuzatuvchanlikni rivojlantiradi;
- obrazli tafakkurni shakllantiradi;
- tasviriy savodxonlikni oshiradi;
- badiiy didni tarbiyalaydi;
- ijodiy fikrlashni rivojlantiradi;
- sabr-toqat va diqqatni mustahkamlaydi.

Shuningdek, portret ustida ishlash jarayonida o'quvchilar inson qiyofasini tahlil qilish va tasviriy vositalar orqali ifodalash malakasiga ega bo'ladilar.

Portret etyudlari mavzusidagi dars ishlanmasi odatda nazariy va amaliy qismlardan tashkil topadi. Darsning kirish qismida portret janrining tarixi, uning tasviriy san'atdagi o'rni va etyud tushunchasi haqida ma'lumot beriladi.

Asosiy qismda o'quvchilar inson bosh qismining konstruktiv tuzilishi bilan tanishtiriladi. Bunda quyidagi masalalarga alohida e'tibor qaratiladi:

- boshning umumiy geometrik shakli;
- yuz proporsiyalari;
- ko'z, burun, og'iz va quloqlarning joylashuvi;
- boshning burilish holatlari;
- yorug'-soya munosabatlari.

Amaliy mashg'ulot davomida o'quvchilar naturaga qarab yoki fotosurat asosida portret etyudi bajaradilar. Dars yakunida bajarilgan ishlar tahlil qilinadi va baholanadi.

Mazkur dars ishlanmasining afzalligi shundaki, u nazariy bilimlarni amaliy faoliyat bilan uyg'unlashtiradi hamda o'quvchilarning mustaqil ijodiy faoliyatini rag'batlantiradi.

Portret etyudlarini o'qitishda metodik tavsiyalar muhim ahamiyat kasb etadi. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, samarali natijaga erishish uchun quyidagi metodik yondashuvlardan foydalanish maqsadga muvofiq:

Naturadan ishlash o'quvchilarning real shakl va hajmi idrok etish qobiliyatini rivojlantiradi. Jonli model bilan ishlash jarayonida o'quvchi yuz tuzilishidagi nozik farqlarni kuzatishni o'rganadi. Mashhur rassomlarning portret asarlari, reproduksiya va metodik plakatlardan foydalanish o'quvchilarning tasviriy tasavvurlarini boyitadi. Portret etyudini bajarish quyidagi ketma-ketlikda tashkil etilishi tavsiya etiladi:

1. Kompozitsion joylashtirish.
2. Konstruktiv qurish.
3. Proporsiyalarni aniqlash.
4. Yorug'-soya ishlash.
5. Detallashtirish.
6. Yakuniy umumlashtirish.

Ushbu metod o'quvchilarning xatolarini kamaytiradi va ish sifatini oshiradi. Har bir o'quvchining qobiliyati va tayyorgarlik darajasi turlicha bo'lganligi sababli ularga individual tavsiyalar berish dars samaradorligini oshiradi.

Tahlillar natijasida quyidagi kamchiliklar aniqlanadi:

- yuz proporsiyalarining noto'g'ri berilishi;
- kompozitsion joylashtirishdagi xatolar;
- yorug' va soya nisbatlarining buzilishi;
- hajmi ifodalashdagi qiyinchiliklar;
- naturani yetarlicha kuzatmaslik.

Mazkur muammolarni bartaraf etish uchun muntazam amaliy mashqlar, vizual tahlillar va individual maslahatlar muhim ahamiyatga ega.

Bugungi kunda portret etyudlarini o'qitishda axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali foydalanish mumkin. Multimedia taqdimotlari, grafik planshetlar, virtual galereyalar va raqamli tasviriy dasturlar o'quvchilarning qiziqishini oshiradi.

Interaktiv metodlardan foydalanish:

- ta'lim samaradorligini oshiradi;

- o'quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantiradi;
- tasviriy jarayonlarni chuqurroq tushunishga yordam beradi.

Portret etyudlari ishlash yuzasidan ishlab chiqilgan dars ishlanmalari va metodik tavsiyalar tasviriy san'at ta'limining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Ular o'quvchilarning badiiy tafakkuri, estetik didi, kuzatuvchanligi va tasviriy mahoratini rivojlantirishga xizmat qiladi. Darslarni ilmiy-metodik asosda tashkil etish, naturadan ishlashga keng o'rin berish hamda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish portret etyudlari bo'yicha ta'lim samaradorligini yanada oshirish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Bulatov S.S. O'zbek xalq amaliy va tasviriy san'ati. – Toshkent: O'qituvchi, 2018.
2. Abdirasilov S.F. Tasviriy san'atni o'qitish metodikasi. – Toshkent: Fan, 2020.
3. Xasanov R.H. Qalamtasvir asoslari. – Toshkent: Tafakkur, 2019.
4. Tolipov O., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalar nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent: Fan, 2017.
5. Ishmuhamedov R. Ta'limda innovatsion texnologiyalar. – Toshkent: Iste'dod, 2021.
6. Umumiy o'rta ta'lim maktablari uchun Tasviriy san'at fanidan o'quv dasturlari va metodik tavsiyalar.